

УДК. 800.866:62+802.0

О.М.Ільченко,
кандидат філологічних наук, доцент
(Центральний науковий дисертаційний
відділ іноземних мов НАН України, м.Київ)

ПРО ДЕЯКІ МАРКЕРИ ЕТИКЕТИЗАЦІЇ АНГЛОМОВНОГО НАУКОВОГО ДИСКУРСУ (ДОСВІД КОМПОНЕНТНОГО АНАЛІЗУ)

У статті розглянуто низку засобів передачі епістемічної модальності (деякі дієслова, іменники, прикметники, прислівники, числівник *one*, неозначений артикль), що виконують етикетну функцію зменшення категоричності висловлення у англomовному науковому дискурсі, здійснено компонентний аналіз їх семантичні структури з використанням спеціально розробленої метамови.

У науковому дискурсі, зокрема англomовному, знаходимо низку засобів вираження епістемічної модальності (окрім власне модальних дієслів, які не розглядаються у цій статті), котрі виконують важливу етикетну функцію, реалізуючи принцип ввічливості, що стосується насамперед зменшення категоричності висловлення. До згаданих засобів належать дієслова, котрі здатні передавати різний ступінь впевненості. Ряд таких дієслів можна представити у вигляді певної шкали, що передає градуальність категоричності у англо-американському науковому дискурсі:

MIN
guess/speculate
feel
seem/appear
tend
indicate
suspect/believe
presume/ suppose/ assume
think/ guess
mean/ believe/reason/
imagine
submit/ suggest/ imply/infer
hypothesize
hope
predict /foresee/ forecast/make a prognosis
expect
claim/maintain/assert/contend
insist
MAX

Серед інших мовних засобів, що виконують етикетну функцію, знаходимо іменники (*sign, guess, feeling*), прикметники (*hypothetical, tentative, possible, probable*), прислівники (*tentatively, theoretically, in principle, seemingly, possibly, probably, hopefully, surely, certainly*). Різні відтінки значення епістемічної модальності можуть передаватися як за допомоги деяких прикметників, так і числівника *one* та неозначеного артикля *a*, які відтак виступають у ролі прагматичних синонімів, а саме:

preliminary conclusion (*the one that introduces more important conclusions, the one that may be just tentative*);

a possible conclusion (*other conclusions may be drawn as well*); one/a conclusion (*one of many other possible conclusions*),

наприклад:

One reason for this state of affairs comes from within the field itself (*Gass*). (*implication_ – there could be other possible reasons for this state of affairs*).

Принагідно зауважимо, що засоби передачі епістемічної модальності можуть виступати як прагматичні синоніми мовних апроксиматорів, як це відбувається, наприклад, при хеджуванні пропозиції

It's true, а саме:

It looks like/ Probably/ Perhaps :: In almost all cases

It looks like it's true in all cases

Perhaps it's true in all cases

Probably it's true in all cases

It's true in almost all cases.

Вживання виразів типу I think має свої особливості залежно від специфіки конкретного дискурсу, особливо якщо врахувати, що останнім часом в англійській мові спостерігається процес функціональної переорієнтації цієї мовної одиниці [1] У англomовному науковому дискурсі з одного боку, I think вживається, коли автор бере на себе відповідальність за власні слова (тобто йдеться про своєрідну опозицію All think :: I think (I think this distinction between hierarchical or top-down coordination process versus nonhierarchical - bottom-up or emergent coordination process - is an important distinction (IEEE SPECTRUM)); особливо коли останній вираз виглядає як personally, I think; таке явище спостерігаємо тоді, коли поряд вживаються інші засоби зменшення некатегорич-

ності висловлювання (типу *I think, it's possible*). В інших випадках вираз *I think* можна трактувати як своєрідний еквівалент *maybe* або *perhaps*: в англомовній науковій прозі *I think* виконує етикетну функцію, і вживання авторитарного *I* ("я") нейтралізується у некатегоричному *I think* як приблизному еквіваленті *perhaps/probably/it seems*. Наприклад, у випадку, так би мовити, гіпотетичних аналогій:

The history of human thought, particularly in some of the human sciences, does in fact follow a path that is linked to technological developments. In psychology for instance, when the steam engine was a big, new invention, in the technological sphere, Sigmund Freud developed a theory of the human psyche that was basically a hydraulic theory: pressures build up in one place and have to be let out some other place. When in a later era the computer became one of the dominant technologies in the world, then suddenly computational and information-processing models became much more prevalent in psychology. And, I think, the same thing is true in organizational theory. The old mechanical models of organizations are increasingly being replaced by information processing models (Maes);

тобто *And, I think, the same thing is true in organizational theory* → *And probably the same thing is true in organizational theory*.

Про правомірність такого перефразування свідчить, зокрема, і характерне пунктуаційне оформлення (порівняймо з наведеним вище прикладом вживання *I think*).

Аналогічно некатегорично звучать і висловлювання з дієсловами *believe, assume, hope, tend, feel*, наприклад: *I am assuming that the organizations we represent can make that happen (IEEE SPECTRUM);*

а у наведеному нижче випадку *I believe* пом'якшує категоричність оцінної номінації *will change society completely*:

I believe the Internet will change society completely

(RT-2) ⇒ Perhaps the Internet will change society completely.

Ще більш ввічливими є вирази, у яких замість *I* вживається *we*, або безособові форми типу:

We're hoping that we can finally make the Internet securable (IEEE SPECTRUM).

We tend to be optimists (IEEE SPECTRUM).

That assumes the infrastructure must have a metering capability built in (IEEE SPECTRUM).

Такі мовні одиниці можуть дещо варіювати, а саме, може додаватися *would* для зменшення категоричності у зворотах типу:

*I would tend to agree ; або I feel that... може трансформуватися у *my feeling is that ...*, наприклад: *My feeling is that they chose not to listen (IEEE SPECTRUM).**

Лексичні одиниці *hopefully* та *seemingly*, окрім власне модального компонента, інкорпують і сему безособовості:

You can make jokes about what it is, but hopefully the universal service definition will be more thoughtful (IEEE SPECTRUM).

Еквівалентом *hopefully* можна вважати вираз *It is hoped*, який на відміну від *I hope* або *we hope*, більшою мірою передає безособовість. У інших випадках спостерігаємо приблизно такі ж самі трансформації від особовості до безособовості:

I personally believe ≈

I BELIEVE

We believe

It is believed

∅.

Безособовим характером відзначаються звороти типу *it appears, it turns out, it seems* (які звичайно перекладаються на українську мову за допомоги дієслів на -ся: *видається, виявляється*, або безособовим "очевидно", наприклад:

It appears as though we were all brilliant, but in fact we were just trying to get through the day (IEEE Computer).

It turns out to have an extremely high economic value.

Засоби передачі епістемічної модальності є засобами передачі об'єктивної та суб'єктивної модальності, і в цілому належать до прояву негативної ввічливості (за П. Браун та С. Левінсоном, негативна ввічливість стосується надання можливості для висловлення думки [2]).

Виявити лексичні одиниці - маркери епістемічної модальності як прояву ввічливості допомагає компонентний аналіз, який ще раз підтверджує відому думку О.І.Смирницького про абстрактний характер багатозначного слова та реалізацію у мовленні конкретного лексико-семантичного варіанта (ЛСВ). У структурі лексичних одиниць, що передають згадане значення, виділяються категоріальні семи (КС), що визначають глибинну сутність слова, диференційні семи (ДС), які є принципово важливими для визначення типу ЛСВ, інтегральні семи (ІС), котрі передають додаткову інформацію та відтінки значення, а також факультативні семи (ФС), що імплікують додаткові зв'язки типу "як А, так і В, С..." . Вважаємо за доцільне навести семантичні структури найважливіших засобів передачі епістемічної модальності, використовуючи елементи спеціально розробленої метамови:

CERT

certainty

UNCERT

uncertainty, doubt

POSS

possibility, likelihood, probability

APPR	<i>approximation</i>
Op	<i>opinion</i>
AXIOL	<i>appraisal</i>
BON	<i>good</i>
MAL	<i>bad</i>
P	<i>proof, evidence</i>
G	<i>guess</i>
S	<i>sign</i>
FEEL	<i>feeling</i>
Y/N	<i>both yes and no</i>
BEL	<i>belief, to believe to be</i>
T	<i>true</i>
F	<i>false</i>
H	<i>hope</i>
COND	<i>condition</i>
HYP	<i>hypothetical</i>
ALT	<i>alternativity</i>
TENT	<i>tentativeness</i>
INF	<i>inference</i>
REG	<i>regularity</i>
JUD	<i>judgement</i>
DEP	<i>depersonalization</i>
CONN	<i>connotation</i>

Базуючись на аналізі, проведеному з урахуванням зазначених вище критеріїв, відносимо до маркерів епістемної модальності у англomовному науковому дискурсі зокрема такі мовні одиниці, що їх знаходимо у наукових статтях та монографіях у галузях лінгвістики та інформаційних технологій:

TEND

КС - POSS

ДС - REG

ДС - APPR

CONN - paraphrasable by “*be likely (to do or be something); do or be often or usually*”

Data parallelism tends to be “massive” because computations typically involve a large amount of data and a corresponding amount of time.

PROBABLY/ PROBABLE/(BE) LIKELY

КС - POSS/ BEL /JUD / FEEL

ДС - DEGR ≈ MAY

ДС – APPR

ІС - - P

ІС - HYP

The next few years will probably be the worst.

Now the flat fee is likely to persist.

PRESUMABLY/ SUPPOSEDLY/

SEEMINGLY/ APPARENTLY

КС - POSS / BEL /JUD / FEEL

ДС - TENT

ДС - P

ДС - DEP

You can achieve behavior that seemingly is very intelligent.

And then foreign customers would presumably add the cryptographic capability...

IC - HYP

IC - Y/N

SEEM/APPEAR

KC - FEEL

ДС - POSS

ДС - TENT

IC - HYP

ФC - DEP

In fact, many people seem to believe that all private-use copying is legal.

It seems that the INTERNET will drive the installation of telephone.

POSSIBLE

KC - POSS

ДС - DEGR ≈ CAN / MAY

ДС - Y/N

IC - HYP

ФC - DEP

ФC - ALT

ФC - AXIOL - BON

It's possible that the community is not well informed.

Yes, the interchange carriers have the best possible network for the corporate customers.

A, AN/ ONE (OR MORE) /

ALTERNATIVE N, ADJ /

ALTERNATIVELY

KC - ALT

ДС - POSS

IC - TENT

The exception-handling mechanism provides an alternative to the traditional techniques ...

It provides a way of ... separating error handling code ...

Alternatively, a process can be given a handle to a section object ...

The server... has one or more threads to receive such requests.

HOPEFULLY

KC - H

ДС - COND

IC - POSS

Hopefully, people will like this first attempt.

HOPEFUL/HOPE

KC - H

ДС - AXIOL - BON

IC - POSS

I hope we are really at the point where we're ready to make a serious effort in this regard.

PRESUME / SUPPOSE¹ / ASSUME

KC - BEL

ДС - CERT

That assumes you have a magical transmission device.

The four factors we presumed were

ДС - T *not real drivers at all.*

ДС - POSS

IC - HYP

ФС - DEP

ASSUMING/SUPPOSING/ SUPPOSE²/WHAT IF/

Let's suppose that we do that.

KC - HYP

What if you took the INTERNET... as

ДС - POSS

an organizational model for how to man-

ДС - TENT

age a business?

ДС - COND

PREDICT/FORESEE/FORECAST/

Wireless hand-held appliances are

MAKE A PROGNOSIS/EXPECT/ ANTICIPATE

showing up much faster than I expected.

KC - JUD

ДС - APPR

IC - ALT

ФС - HYP

CONN - *paraphrasable by*

"I (confidently) predict (that)"/ "It is likely that ..."

HYPOTHESIZE/

For the present study I hypothesized that the recognition of the idioms might be influenced by such factors as the context of the idiom, the meaning of a particular word in the idiomatic phrase, the experiences and background knowledge of the participant, or an expression in the native language.

HYPOTHETICAL(LY)

KC - POSS / HYP

ДС - TENT

IC - ALT

ФС - Y/N

THEORETICAL(LY) /IN THEORY/ IN PRINCIPLE
/POTENTIAL (LY)

Theoretically, no gains are realized by moving from frequencies or time slots to codes. ...

KC - POSS

In theory, a time-division system would have just as much bandwidth as a code-division system .

ДС - TENT

For example, whenever there is a sharing dependency, you can, in principle, manage it with any variety of coordination mechanism.

IC - APPR

It is potentially the largest market.

TENTATIVE(LY)/PRELIMINARY/ HUMBLY/ HUMBLE

Allow me to humbly suggest that the inevitable result will be rapid, expensive,

KC - APPR

ДС - POSS

and dramatically embarrassing future.

IC - ALT

IC - HYP

SUSPECT

I suspect there's a bunch of them.

KC - BEL

Nobody knows the number of com-

ДС - UNCERT

puters that can reach the Internet now, but

ДС - T/POSS

we suspect something on the order of 20 to

ДС - G

30 million.

ΦC - AXIOL - MAL

GUESS¹ / CONJECTURE / SPECULATE

My guess is that auctioneers have probably managed to get some regulations over the years.

KC - G / Op / JUD

We can only speculate about how these media developments must have influenced the world English.

ДС - POSS

ДС - TENT

IC - APPR

SUPPOSE³ / THINK/ MEAN/ BELIEVE/ IMAGINE/

I think we have a real problem ... I guess last year was the year that we finally had complete public willingness to use the Internet for commerce.

GUESS² / RECKON / EXPECT

KC - Op / JUD

ДС - POSS

ДС - BEL

ΦC - DEP

ΦC - ALT

INTUITIVE(LY)/FEEL/ FEELING/

My feeling is that they chose not to listen.

HUNCH/ SERENDIPITY

It was the result of some kind of serendipity.

KC - BEL / Op

ДС - G

IC - HYP

SUGGEST / SUBMIT / INDICATE/ INDICATION/

45 per thousand suggests a little over 11 million hosts...

IMPLY/INFER/SIGN_N

This implies that such containers must be passed by reference or by pointers...

KC - S/POSS

ДС - TENT

ДС - INF

I am beginning to see signs that this is going to be a big deal.

ДС - ALT

IC - HYP

IC - APPR

Звичайно, перелік маркерів етикетизації, що наводиться у цій статті, не є вичерпним. Однак окреслений підхід до виявлення (на засадах семантичного аналізу) мовних засобів, що виконують своєрідну етикетну функцію зменшення категоричності висловлення у англо-американському науковому дискурсі, видається досить перспективним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Левицкий А.Э. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка: Монография - К.: АСА, 1998. - 362 с.
2. Brown, Levinson Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universals in Language Usage.- Cambridge: Cambridge University Press, 1987.- 345 p.

Матеріал надійшов до редакції 10.10.2000 р.

Ільченко О.М.. О некоторых маркерах этикетизации англоязычного научного дискурса (опыт компонентного анализа).

В статье рассмотрен ряд средств выражения эпистемической модальности (некоторые глаголы, существительные, прилагательные, наречия, числительное one, неопределенный артикль), которые передают этикетную функцию снижения категоричности высказывания в англоязычном научном дискурсе. Проведен компонентный анализ их семантической структуры с использованием специально разработанного метаязыка.

Ilchenko O.M. On some etiquette markers in Anglo-American scientific discourse in light of componential analysis.

Several epistemic etiquette markers (some verbs, nouns, adjectives, adverbs, quantifier "one", indefinite article) that reduce the categoricity of the utterance in scientific discourse are considered. Componential analysis of such markers employing special metalanguage was also performed.